

VÄGLEDAREN

i utbildning och arbetsliv

#4:2025

STIMULANS, BERÖM,
GLÄDJE OCH KÄNSLAN AV
ATT HA EN RÖST.

50-årsjubileum med konferens och fest

SIDAN 6-27

Innehåll i detta nummer!

- 4**   **Gymnasiet**
I Uppsala jobbar man med ett projekt för att få fler elever att se yreksprogrammen som en framtidsväg.
- 6**   **Risikkonferensen**
Ta del av innehållet i föreningens stora rikskonferens genom redaktionens referat och rapportering!
- 22**   **Årets vägledarpris**
Ingela Bergmo Prvulovic tilldelas årets vägledarpris av Sveriges Vägledarförening och Tremedia AB.
- 28**   **Krönika**
Emelie Stroud reflekterar kring gymnasievalet och ser tillbaka på när hon själv skulle välja till gymnasiet.
- 42**   **Valkompetens**
Kommunförbundet Storsthlm satsar på seminarie-serie om valkompetens för att stärka kunskapen om studie- och yrkesvägledningens komplexa uppdrag.
- 52**   **Gymnasiet**
Efter årets gymnasieantagning kan man se en marginell ökning i andel elever som är behöriga till gymnasieskolan enligt statistik från Skolverket.

Framsidan

Bakelser under Sveriges Vägledarförenings rikskonferens och 50-årsfirande.

Kära läsare,
 November igen och även detta år är vi utan snö och det är relativt varmt utomhus. Förra året arbetade jag vid denna tidpunkt i gymnasieskolan och var mitt uppe i förberedelser för besök från grundskolans år 9-elever inför gymnasievalet. I år är jag ledig på heltid och mitt uppe i packning och förberedelser inför en långresa som jag länge drömt om. Det blir tre veckor i Nya Zeeland.

Men innan dess ska vi färdigställa en tidning och i detta årets sista nummer har vi en konferensdokumentation som inte går av för hackor. Sveriges Vägledarförening har fyllt 50 år under 2025 och det märktes verkligen under konferensen både gällande föreläsare och innehåll. Det anordnades även en jubileumsfest i anslutning till konferensen – en trevlig kväll med mingel, hyllningstal och middag. Många gäster, många samtal och många minnen. Jag hade förmånen att få vara moderator på konferensen och det är alltid extra spännande att få vara med och lyssna på föreläsare och presentationer med ett annat öra än skribentens. Jag känner att jag behöver ha lite annat fokus som moderator. ABF- huset mitt i centrala Stockholm var också en hit både vad gäller läge och lokaler.

Blev vi då klara över vilken kompetens man behöver som vägledare? Nja, det är mer komplext än så. Det skiljer sig beroende på miljö och situation kan jag konstatera. Det handlar både om VAD du kan och om HUR du utför ditt uppdrag. Det finns många variabler att lägga in i begreppet kompetens, vad sägs om personlighet, problemlösningsförmåga, erfarenheter, kunskaper, färdigheter och motivation som ska kunna kokas ihop eller tas fram i delar när det är lämpligt. Laga efter läge som man säger. De förmågor som togs fram var pedagogisk förmåga, flexibilitet, självständighet, kommunikativ, dokumentations- och utvärderingsförmåga och förstås att kunna informera. De delar

som ligger långt fram på agendan är grön vägledmig och social rättvisa (kompensatorisk vägledning). Utmaningar, engagemang och förändring var en röd tråd i föreläsningarna, Ja, ni förstår ju att det här inte är gjort i en handvändning så det var rätt befriande att höra Mark Levengoods förklaring till hur man lyckas nå sina mål. Det handlar om stimulans, uppmuntran, beröm och möjligheten att få lyckas. Kan någon ge det till ungdomarna tillsammans med möjliga valalternativ – då har man nått fram som studie- och yrkesvägledare.

I samband med konferensen skedde också ett boksläpp – en ny bok i samtalsmetodik har sett dagens ljus. Vi var på plats på boksläppet och har naturligtvis även recenserat boken. Ni hittar lite gott och blandat i tidningen som vanligt. Tankar om VFU, hur är det med handledarfrågan, valkompetens, rapport från vägledarkalendariet, lite om flygmekanikerutbildning och ett spännande projekt om att fler behöver välja yrkesprogram på gymnasieskolan. En mix av ett vitt arbetsfält inom utbildning och arbetsliv helt enkelt.

Julen är nu på intåg och vi ser fram emot året 2026. För föreningens skull önskar jag en ökning av antal medlemmar och ett uppsving i föreningsengagemanget. Jag hoppas att många inser att det inte handlar om att välja mellan en intresseförening och det fackliga medlemskapet. Det är både och som gäller. SVF har också sitt årsmöte i mars så kom ihåg att anmäla er till det, kallelse och anmälningsuppgifter återfinns i tidningen.

Hoppas nu att alla får bra möten och samvaro i den utsträckning vi vill ha det. Nu önskar jag er alla en god läsning och på sikt en riktigt god jul och ett gott nytt år!

Agneta Söderlund
 chefredaktör

Yrkesprogram stänger inte dörrar - de öppnar flera

Projektet "Yrkesvägledning för framtiden" hjälper elever att göra medvetna val inför gymnasiet.

TEXT: AGENTA SÖDERLUND, MARIANA ELFVING & FELICIA PETERSSON FOTO: GÖRAN EKEBERG, ADDLIGHT

Många elever ser inte alltid yrkesprogram som ett lika attraktivt alternativ, trots att de erbjuder stora möjligheter. Det kan skapa en viss osäkerhet, och valet faller då ofta på ett högskoleförberedande program – som ibland uppfattas som bredare eller mer öppet inför framtiden.

– Vi vill visa att yrkesprogram inte stänger dörrar, utan öppnar flera, säger Mariana Elfving, projektledare för Yrkesvägledning för framtiden inom Uppsala kommun.

Projektet riktar sig till elever i årskurs 7 på fem skolor i Uppsala och följer dem under tre år. Genom klassrumsbesök, övningar, möten med yrkesverksamma och studiebesök får eleverna lära sig mer om olika yrken och utbildningsvägar.

– Vi vill ge eleverna möjlighet att utforska sina intressen och förstå vilka vägar som

faktiskt finns, säger Felicia Petersson, projektledare tillsammans med Elfving.

Yrkesprogrammen leder inte bara till jobb utan kan också vara en väg vidare till högre studier – till exempel från vård- och omsorgsprogrammet till sjuksköterske- eller läkarutbildning.

Fler elever behöver se yrkesprogram som en framtidsväg

Varje år lämnar omkring 14 000 elever gymnasieprogrammen utan examen. Med stöd från Europeiska socialfonden (ESF) har Uppsala kommun startat projektet Yrkesvägledning för framtiden, som ska hjälpa fler elever att göra medvetna gymnasieval och se yrkesprogram som en väg både till arbete och vidare studier.

Avhopp och ofullständiga studier får stora konsekvenser. Ungdomar utan gymnasieexamen har tre till fyra gånger högre risk att senare behöva försörjningsstöd. För många sker gymnasievalet av slentrian, och en del högskoleförberedande program blir ofta ett "icke-val".

Projektet Yrkesvägledning för framtiden

Yrkesvägledning för framtiden genomförs av Uppsala kommun i samverkan med skolor och lokala arbetsgivare. Projektet följs upp med tydliga mål för elevdelaktighet, programkännedom och övergångar till gymnasiet. Svenska ESF-rådet är myndigheten som förvaltar den Europeiska socialfonden och driver utveckling och innovation för en inkluderande arbetsmarknad.

MARIANA ELFVING T.V OCH FELICIA PETERSSON T.H. ÄR PROJEKTLEDARE FÖR ESF-PROJEKTET YRKESVÄGLEDNING FÖR FRAMTIDEN.

Yrkesvägledning för framtiden

ETT PROJEKT SOM DRIVS AV UPPSALA KOMMUN MED STÖD AV EUROPEISKA SOCIALFONDEN (ESF)

Projektet förstärker studie- och yrkesvägledningen i högstadiet med fokus på årskurs 7. Fokus ligger på att synliggöra vad olika program leder till, både yrkeskompetens och högskolebehörighet, samt vilka möjligheter som finns för vidare studier.

Många fördelar

Yrkesprogram passar många som vill börja arbeta direkt efter gymnasiet, samtidigt som dörren till vidare studier hålls öppen. Bygg- och anläggningsprogrammet kan exempelvis bli en språngbräda mot byggprojektledare medan barn- och fritidsprogrammet kan leda vidare till förskolelärare - eller fritidspedagogutbildning. Liksom på högskoleförberedande program kan kompletterande kurser behövas vid byte av inriktning, men möjligheten att välja finns alltid. Är man sedan lite ekonomiskt lagd så kan man ju även planera framåt dvs börja jobba direkt efter gymnasiet, arbeta några år och förhoppningsvis

spara lite pengar för att slippa låna så mycket till högskolestudier.

Statistik från tidigare år visar att 69 procent av de elever som tog examen från ett yrkesprogram hösten 2016/våren 2017 hade en etablerad ställning på arbetsmarknaden fem år senare. En ljus framtid väntar således de ungdomar som beslutar sig för att välja ett yrkesprogram.

Elever som inspirerar

På VVS- och fastighetsprogrammet utbildas elever till yrken som får samhället att fungera. Tack vare deras kunskap har vi varmt hemma och tillgång till rent vatten varje dag. Våra VVS-ambassadörer berättar hur det är att gå programmet och inspirerar fler att upptäcka möjligheterna med VVS-branschen.

Läs mer om utbildningen och ambassadörerna på vvsyrken.se

VVS-branschens yrkesnämnd

Rikskonferensen i Stockholm

Livslång vägledning för framtidens kompetensbehov

TEXT: NINA AHLROOS

Myndighetssamverkan för kompetensförsörjning och livslångt lärande (MSV KLL) pågick 2022 - 2024. Genom arbetsgruppen för vägledning, identifierades ett behov av att lyfta livslång vägledning på en strategisk policynivå. Nina Ahlroos från UHR och Mikaela Zelmerlöw från Skolverket berättade på seminariet om de förslag som togs fram.

I en skrivelse som lämnades till Regeringskansliet i mars 2025, presenterade arbetsgruppen för vägledning rekommendationer och nödvändiga åtgärder som tillsammans kan stärka tillgången till vägledning, av hög kvalitet, för alla individer i Sverige. Arbetsgruppen bestod av representanter från Arbetsförmedlingen, Folkbildningsrådet, Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH), Skolverket, UHR, Trygghetsfonden TSL samt Kommunal. Trots bredden, lyckades deltagarna komma överens om ett gemensamt underlag - både myndigheterna och arbetsmarknadens parter. Rekommendationerna som togs fram delades in i tre nivåer;

- 1) Stärka livslång vägledning i Sverige på policy-nivå (Förslag: nationell strategi)
- 2) Bredda tillgången till livslång vägledning i Sverige (Förslag: e-vägledning samt god kvalitet i digitala vägledningsverktyg)
- 3) Förbättra kvaliteten inom livslång vägledning i Sverige (Förslag: utbilda fler samt etablera system för fortbildning)

Fram till nu har arbetsgruppen för vägledning inte fått någon återkoppling på förslagen från Regeringskansliet. Under seminariet fick deltagarna rösta om vilket förslag som kändes mest relevant för dem – de tre förslagen fick ungefär lika många röster var – något färre för det första och flest för det sista förslaget.

Därför, och givet konferensens tema vägledarkompetens, kom den andra diskussionen på seminariet att fokusera på frågan

Hur skulle ett system för fortbildning och kompetensutveckling kunna se ut? Här fick deltagarna skriva sina förslag på post-it lappar som samlades in. Vi tog fram en tankekartta över de inlämnade synpunkterna för en bättre överblick. Sammanfattningsvis efterfrågade deltagarna ett nationellt, samordnat och tillgängligt system för fortbildning som kombinerar digitala och fysiska lärformer, bygger på samverkan mellan aktörer, och ger tid, struktur och incitament för kontinuerlig kompetensutveckling.

Seminariet fortsatte med en diskussion om vad som ändå kan göras trots ett svalt politiskt intresse för frågorna. Skolverket och UHR presenterade hur myndigheterna på olika sätt bidrar:

- ✳ på policynivå, genom nya allmänna råd, analyser, statistik
- ✳ till kompetensutveckling, genom webinarier och kurser
- ✳ till kvalitetsutveckling, genom självskattningsverktyg och systembeskrivningar
- ✳ genom att erbjuda digitala verktyg, som Utbildningsguiden och [Studera.nu](https://www.studera.nu)

Avslutningsvis dryftades även vad vägledarna själva gör och kan göra samt hur professionen tillsammans (exempelvis via Sveriges vägledarförening) kan lyfta frågorna, bland annat genom att beskriva och konkretisera värdet av vägledning, dokumentera resultat och effekter, svara på remisser samt delta i debattartiklar och offentliga samtal och, inte minst, stärka den etiska grunden.

En slutsats blev att alla nivåer behövs! Här kan man ta del av skrivelsen som lämnades till Regeringskansliet: <https://www.myh.se/om-oss/myndighetssamverkan-och-samverkansprojekt/myndighetssamverkan/aktuellt-inom-myndighetssamverkan/livslang-vaegledning-for-framtidens-kompetensbehov>

Vägledning som verktyg för kompetensförsörjning

TEXT: EMELIE STROUD FOTO: DAVID SPAK

Seminarieriet Vägledning som verktyg för kompetensförsörjning belyste hur studie- och yrkesvägledning kan bidra till att möta Sveriges växande behov av kompetens inom STEM-områdena (Science, Technology, Engineering, Mathematics). Genom tre olika perspektiv – från STEM-delegationen, Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) och Skolverket – framträdde en gemensam bild: vägledningen har en central roll i att väcka intresse, bredda perspektiv och skapa framtidstro.

Väcka nyfikenhet och mod

STEM-delegationen är en del av regeringens strategi för att stärka Sveriges kompetens inom naturvetenskap och teknik. Magnus Wallerå, som är en del av delegationen och även arbetar som generalsekreterare på MYH, betonade att vägledare har en nyckelroll i att hjälpa människor att se fler och bredare vägar i livet. Han lyfte vikten av att uppmuntra individer att våga prova. Han menade att många avstår från STEM-utbildningar inte för att de saknar förmåga, utan för att de inte tror att de kan. Samtidigt är bristen på prao-platser och kontakt med industrin en utmaning för att väcka intresse hos unga.

Utbildning för arbetslivets behov

Betina Mohager från Myndigheten för yrkeshögskolan beskrev hur YH-utbildningar

skapas utifrån arbetslivets faktiska kompetensbehov. Över hälften av utbildningarna inom YH är kopplade till STEM, vilket tydligt

speglar arbetsmarknadens efterfrågan. En stor utmaning är dock att locka fler kvinnor till dessa utbildningar, trots att de kvinnor som väljer STEM inom YH ofta har högre examensgrad än män. Mohager betonade därför vikten av att synliggöra möjligheterna inom tekniska yrken redan i skolåren.

Lust, samverkan och kultur

Skolverket arbetar i dagsläget med ett projekt för att förstå varför intresset för STEM minskar, särskilt bland tjejer. Undersökningar visar att många elever gillar ämnen som matematik, men ändå väljer bort naturvetenskapliga program, ofta påverkade av föräldrar, vänner eller lärare. Skolverket betonade vikten av att koppla undervisningen till verkligheten genom samverkan med arbetslivet, laborationer och studiebesök. Samtidigt krävs en långsiktig attitydförändring, där STEM ses som något kreativt, inkluderande och tillgängligt för alla.

Sammanfattning

Seminarieriet visade tydligt att vägledning är en viktig del av lösningen på Sveriges kompetensutmaningar. Det handlar inte enbart om att informera, utan om att inspirera och stärka människors tro på sin egen förmåga. För att lyckas krävs samverkan mellan skola, arbetsliv och myndigheter, och vägledningen blir den röda tråd som binder ihop individens utveckling med samhällets behov. Jag själv, som student, gick från seminarieriet med blandade känslor. Stärkt av vikten av vår profession, men också ännu en gång osäker på balansen i min framtida yrkesroll. Hur öppnar jag dörren mot STEM utan att aktivt påverka de sökande på ett oetiskt sätt?

Utställare på årets konferens

- ✳ Tremedia - förlag som ger ut böcker, samtalskort och digitalt informationsmaterial
- ✳ Nordplus - mobiliseringsprogram för bl a säsongsjobb för unga 18-30 år
- ✳ E-Kampen - ekonomisk förening för att främja entreprenörskap i skolan
- ✳ Karolinska Institutet - information om bl a utbildning till biologisk analytiker
- ✳ Pusselmetoden - förlag som bl a ger ut visuella karriärverktyg
- ✳ Akademikerförbundet SSR - fackförbund för akademiker
- ✳ Framtidsfrön - förening för att främja entreprenörskap i skolan
- ✳ Euroguidance/EPALE - EU-projekt för att främja internationella utbyten
- ✳ Aino Collmar - bokbord första konferensdagen i samband med boksläppet av boken: Handbok i samtalsmetodik-om att förstå och bli förstådd

Profession och vägledar-kompetens med Anders Lovén

TEXT: EMELIE STROUD FOTO: DAVID SPAK

Under en föreläsning med den legendariska Anders Lovén fick vi ta del av både historia, forskning och personliga reflektioner kring vad det egentligen innebär att vara professionell som vägledare. Lovén talar med värme, energi och passion och kan få även de mest teoretiska frågorna att kännas både relevanta och angelägna.

En profession med lång historia men eviga frågor

Lovén inledde med att påminna om att vägledning gör stor skillnad och ändå ofta ifrågasätts. “Kan vi någonsin göra rätt?” frågade han, och lät oss fundera över varför kritiken mot vägledningen återkommer gång på gång.

Genom att blicka bakåt visade han hur vägledningens roll har förändrats genom historien. Från den tidiga 1900-talsidén om att hitta “rätt person på rätt plats”, till valfrihetens framväxt där individens självbestämmande står i centrum. Ändå, menade Lovén, upprepas samma grundkonflikt genom tiderna: balansen mellan samhällets behov av arbetskraft och individens rätt att välja fritt.

Vägledaren har länge varit länken mellan

skola och arbetsliv, och uppdraget att ge “hjälp till självhjälp” består. Men omgivningen har förändrats. Utbildningssystemet har vuxit, arbetsmarknaden blivit mer komplex, och valmöjligheterna fler än någonsin.

Valfrihet, matchning och verklighetens kompromisser

Ett av Lovéns återkommande budskap var att valfrihet och matchning inte är samma sak. Han illustrerade detta med en humoristisk anekdot om en rörmokare som ringde till honom på universitetet och bad honom “skicka över lite elever” eftersom branschen saknade folk. Historien lockade till skratt men pekade på ett allvarligt missförstånd. Många ser fortfarande vägledning som ett sätt att “fylla bristyrken” snarare än att stödja individers välgrundade val. Lovén påminde oss också om att varje val innebär en kompromiss. Alla kan inte få exakt det de vill, och ibland är good enough faktiskt tillräckligt.

En bredare verktygslåda

Lovén betonade att samtalet är en central men inte tillräcklig del av vägledarens kompetens. En professionell vägledare behöver en bredare verktygslåda, som inkluderar studiebesök, informationsinsatser, samarbeten med lärare och kontakt med arbetslivet. Han lyfte fram sin modell *Insikt – Utsikt – Framsikt*, som hjälper vägledaren att tillsammans med individen förstå nuläget, vidga perspektiven och blicka framåt. Samtidigt betonade han att det ibland finns hinder som måste hanteras innan detta arbete kan börja. Sociala problem, hälsoutmaningar eller andra personliga svårigheter som påverkar individens förutsättningar. – Vi möter hela människor, inte bara deras framtidsplaner, påminde Lovén.

Samverkan, styrkedjor och systemets utmaningar

Lovén återkom flera gånger till hur viktigt det är att styrkedjan i skolan fungerar. Forskningen visar att vägledare, lärare och skolledare ofta inte verkar på samma planet, trots att de har ett gemensamt uppdrag. Dessutom menade han att lärarutbildningen i dag saknar ett tydligt arbetslivsperspektiv, trots att lärare förväntas bidra till studie- och yrkesvägledningen. Han menade att vi har mycket att lära av internationella modeller, som de brittiska Gatsby Benchmarks, där skolor arbetar systematiskt med att integrera arbetslivsperspektivet i undervisningen.

En profession att vara stolt över

Lovén avslutade föreläsningen med en mening som fastnade hos mig:

– Vi är inte bäst på samtal – vi är bäst på SYV, på vägledning.

För mig som student blev det en påminnelse om att vår profession är bredare och mer komplex än den ibland framställs som. Vägledning är inte bara relationsskapande, utan ett redskap för framtiden, där vi hjälper människor att förstå sig själva, sin omvärld och sina möjligheter.

Lovéns engagemang gjorde det tydligt att detta yrke rymmer både hjärta och hjärna. Att vara professionell vägledare handlar om att förena empati med struktur, reflektion med handling och att ständigt fortsätta lära, tillsammans.

“

Varje val innebär en kompromiss. Alla kan inte få exakt det de vill, och ibland är good enough faktiskt tillräckligt.

